

Фелікс Рудич

ВЛАДА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Влада в незалежній Україні – одна із актуальних досліджуваних проблем політичної науки. Цій проблемі, її методологічному контексту присвячена пропонована стаття.

Ключові слова: влада, політична система.

Rudych F. The government in independent Ukraine: methodological context. *The power in independent Ukraine is one of most actual problem of political science. The problems of power and its methodological contest are analyzed in this article.*

Key words: *power, political system.*

Трансформація політичної системи України досить активно досліджується науковцями різних галузей знання [1–5].

За роки незалежності Українська держава відбулася за всіма формальними вимірами: незалежність, суверенітет і недоторканність кордонів визнано світовим товариством, країна стала рівноправним членом багатьох міжнародних організацій і об'єднань, зокрема, Ради Європи, укладені угоди про співробітництво з провідними міжнародними союдами – ЄС і НАТО, вдалося набути без'ядерного статусу, обрала демократичний тип суспільного устрою.

Завершився початковий етап перехідного періоду – проголошення незалежності й набуття атрибутів державності – і Україна перейшла до етапу розвитку демократичних процесів, політичного та економічного облаштування. Незалежна Україна, подолавши складний конституційний шлях – від Декларації про Державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), укладання Конституційного договору між Президентом України і Верховною Радою України (8 червня 1995 р.) – до прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., прагне набути контурів сучасної повноцінної, цивілізованої держави, довершити політичну та економічну визначеність.

Криза, якої зазнала Україна на зламі ХХ–ХХІ ст., є системною за своїм характером.

«Оксамитові» революції наприкінці 1980-х рр., що прокотилися країнами Центральної і Східної Європи, зламали соціалістичний устрій цих держав. Український сценарій трансформації і набуття незалежності наближається до цих революцій і альянс екс-комуніста Леоніда Кравчука з національно-демократичним рухом повністю можна зіставити зі східноєвропейськими «круглими столами»[6].

Слід зазначити, що на початковому етапі Україна прагнула створити соціально-політичні інституції за європейським зразком. Проте відсутність системного підходу до формування політичних структур призвела до протистояння різних гілок влади, зрештою, до неодноразової кризи влади загалом, втрати її авторитету серед населення.

Влада – одна з фундаментальних засад суспільства. Вона виявляється скрізь, де є усталені об'єднання людей: у сім'ї, виробничих колективах, різних організаціях і закладах, у державі. Влада – це здатність системи забезпечити виконання її елементами прийнятих зобов'язань, спрямованих на реалізацію колективних цілей. За словами Бертрана Рассела, «влада може бути визначена як реалізація намічених цілей» [7].

XX сторіччя знаменувало перехід усіх західноєвропейських держав до практичної реалізації ідеї поділу влади відповідно до власних можливостей, політичних цілей та історичних традицій. Поділ влади – провідний механізм функціонування всіх видів політичної влади, характерна для демократичної держави система функціонування влади, згідно з якою законодавча, виконавча й судова влада здійснюються різними особами. Тільки узгодження дій усіх трьох гілок влади спроможне забезпечити функціонування та стабільний розвиток держави.

Підкреслимо: у методологічному контексті принцип розподілу функцій влади невіддільний від визнання єдності державної влади, джерелом якої є народ.

Систему державної влади за Конституцією в Україні складають: Глава держави – Президент України; орган законодавчої влади – Верховна Рада України; органи виконавчої влади – Кабінет Міністрів, обласні та районні державні адміністрації і органи судової влади.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та

органи місцевого самоврядування. Легітимність влади, таким чином, виходить від народу, який через вибори виявляє свою волю і контролює владні структури. За територіальним і адміністративно-територіальним устроєм Україна є унітарною державою: єдина Конституція, єдине громадянство; єдина система права; єдина судова система; єдина система органів державної влади. Підкреслимо: державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Конституція визначає і гарантує самоврядування.

Згідно з Конституцією Главою держави з правом виступати від її імені є Президент України. Він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Президент України обирається громадянами держави шляхом таємного голосування на основі загального, рівного і прямого виборчого права терміном на 5 років. Кандидат на президентський пост має бути громадянином України, жити в Україні до дня виборів не менше 10 років, мати право голосу, володіти державною мовою. Президент може перебувати на своїй посаді не більше двох термінів підряд, а бути обраним утретє тільки після того, як цю посаду обіймала інша особа. Президенту України заборонено мати інший представницький мандат, обіймати посади в державних або громадських органах, займатися підприємницькою діяльністю.

Глава держави користується правом недоторканності на час виконання повноважень. За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Президент України забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво її зовнішньополітичною діяльністю; очолює Раду національної безпеки та оборони України, є Верховним Головнокомандувачем Збройних сил України; призначає позачергові вибори до Верховної Ради України та припиняє повноваження парламенту.

Рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України ухвалюється Президентом після консультацій з Головою Верховної Ради, його заступниками та лідерами депутатських фракцій.

Президент України здійснює також інші повноваження, які, відповідно до Конституції України, належать до його компетенції.

Конституція України передбачає припинення повноважень Президента України за його відставки, неможливості виконувати свої повноваження через стан здоров'я або усунення з поста внаслідок імпичменту в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Якщо повноваження Президента України припиняються достроково, виконання його обов'язків на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України, конституційний склад якої – чотириста п'ятдесят народних депутатів, обраних на основі загального, рівного і прямого виборчого права. Обирається вона за змішаною системою на 5 років, працює в режимі чергових і позачергових сесій.

Уся організація роботи Верховної Ради здійснюється відповідно до вимог Конституції і прийнятого парламентом Регламенту своєї діяльності.

У Верховній Раді за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до якої входить більшість народних депутатів Верховної Ради.

Верховна Рада України за пропозицією Президента України або не менш як однієї третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та ухвалити резолюцію недовіри Уряду України більшістю від Конституційного складу Верховної Ради України.

Вищим органом в системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів України. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді. До складу Кабінету Міністрів входять Прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри.

Основою діяльності Кабінету Міністрів є Програма уряду, яку ухвалює Верховна Рада України. Верховна Рада здійснює фінансовий контроль за діяльністю уряду шляхом затвердження державного бюджету та прийняття рішення щодо звіту про його виконання.

Прем'єр-міністр керує роботою Кабміну, спрямовує її на виконання Програми діяльності уряду, схваленої Верховною Радою України.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Новим для України соціальним інститутом є місцеве самоврядування.

Відповідно до законодавства України місцеве самоврядування є правом територіальних громад (мешканців сіл, селищ та міст) самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної рад входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень рад становить п'ять років.

Територіально громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування, відповідно, сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях.

Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою і очолюють виконавчий апарат ради.

Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування.

Отже, влада органів місцевого самоврядування є похідною від державної влади, яка передає територіальним громадам та утвореним ними органам у межах, передбачених чинним законодавством, певну частину повноважень державних органів – для здійснення виконавчої влади на місцях.

Система судової влади України відповідно до нового закону «Про судоустрій і статус суддів», прийнята Верховною Радою 2 червня п.р., складається з місцевих суддів, апеляційних суддів і Вищої ради правосуддя. З 1 січня 2017 року після атестації зарплата суддів місцевих судів буде 23 тис.грн, апеляційних суддів – майже 39 тис.грн. Більше всіх будуть отримувати у Верховному Суді – 116 тис.грн.

Сергій Головатий: «Конституційними змінами в сфері правосуддя вибудовується нова система юридичної України» [8].

Наголосимо: створення чіткого механізму стримувань і противаг, а головне – неухильне дотримання Конституції України всіма гілками влади – неодмінна умова зміцнення демократичних засад в управлінні державою.

Винятково важливу роль у процесі формування владних структур відіграють політичні партії. Політична партія – добровільне об'єднання громадян, яке виражає інтереси певних соціальних верств і груп, бере участь у процесах здобуття, утримання і впливу на державну владу та прагне досягти цієї влади шляхом обрання своїх членів на державні посади, причому влада стає засобом для реалізації політичної програми такого об'єднання.

За нинішніх умов політичні партії України ще не виконують достатньою мірою системотворчого призначення. Сьогодні можна говорити лише про багатопартійність, яка, відмовляючись від атомізованого розмаїття з великою кількістю дрібних маловпливових партій, поступово стає партійною системою з її класичним розмежуванням на лівих, центр і правих.

У практичній діяльності політичні сили, які прийшли останнім часом до влади, зіткнулися з величезними труднощами, масштаби та серйозність яких, судячи з усього, перед здобуттям важелів державного управління усвідомлювалися не повною мірою. На Сході України точиться війна. Дезорганізована економіка, спустошена казна, зубожіння величезної кількості населення роблять дедалі проблематичнішим у короткий термін змінити на краще становище в країні, життя людей.

У 2014 році в Україні сформовані нові владні структури.

25 травня 2014 року Україна обрала Президента вже в першому турі виборів.

Під час інавгурації Президент виступив з програмною промовою, яка лягла в основу його політичної діяльності. Серед іншого, Президент висунув низку ініціатив для встановлення миру в країні. Окремі його положення перейшли в Мінські домовленості про припинення бойових дій (вересень 2014, лютий 2015 р.). Йдеться, зокрема, про децентралізацію влади, амністію для тих, хто не скоїв особливо тяжких злочинів, дострокові місцеві вибори в Донбасі. Верховна

Рада за ініціативи Президента ухвалила закони про удосконалення судової реформи.

На думку експертів, за час, що минув, Президент значною мірою зміг заморозити конфлікт у Донбасі, проект реформи децентралізації внесено в парламент, збільшено кількість Збройних сил України до 250 тисяч осіб, більш-менш успішно проводяться переговори з західними партнерами [9].

Очевидно, що об'єктивні труднощі, з якими довелося зіткнутися Петру Порошенку в період свого президенства, дають підстави для деякої поблажливості в оцінці його роботи. Проте час авансів пройшов. Настав час виконувати обіцянки.

Якщо в перший рік президенства головним викликом була війна і, до честі Президента, її удалося призупинити, то зараз основний виклик для Глави держави – внутрішньополітичні проблеми – піднесення економіки і боротьба з корупцією.

Володимир Фесенко: «Президенту вдалося заявити про себе як про ключову фігуру в політичній системі. У нас хоч і парламентсько-президентська форма правління, але Президент відіграє ключову роль у цій системі. Це його особисте досягнення» [10].

При цьому Президенту слід більш зважено підходити до вирішення ідеологічних питань. Відмова від Дня захисника Вітчизни 23 лютого і прив'язка Дня захисника України до дати заснування УПА, також як і закон про тотожність комуністичного і нацистського режимів неоднозначно сприйняті в суспільстві [11].

Позачергові вибори у Верховну Раду України VIII скликання за змішаною системою відбулися 26 жовтня 2014 року. У виборах взяли участь понад 60 відсотків українських громадян. П'ятивідсотковий бар'єр подолали «Народний фронт», «Блок Петра Порошенка», «Самопоміч», «Опозиційний блок», «Радикальна партія» і «Батьківщина».

Своє перше засідання Верховна Рада України провела 27 листопада. Головою Верховної Ради України обрано Володимира Гройсмана. Сформовано коаліцію, до складу якої ввійшли народні депутати обраних політичних партій, крім «Опозиційного блоку». Прем'єр-міністром Кабінету Міністрів України обрано Арсенія Яценюка. Парламент затвердив склад нового Уряду, до якого ввійшли також три іноземці.

На черговому засіданні Парламент обрав першим заступником Голови Верховної Ради Андрія Парубія і заступником Оксану Сироїд. До речі, вона стала першою жінкою в Президії за всю історію незалежної України.

Перед Президентом, парламентом, урядом країни на весь зріст постало завдання подальшого зміцнення незалежності держави, збереження стабільності та міжнаціональної згоди, протистояння спробам розколоти країну за ідеологічними та національними відзнаками, безвідкладного вирішення питань внутрішньої і зовнішньої політики, а головне – досягнення миру в країні.

Однією з найскладніших проблем сучасного державотворення є формування механізму стримувань і противаг у діяльності законодавчої і виконавчої гілок влади. Згідно зі змінами до Конституції України відбувся перерозподіл владних повноважень на користь Верховної Ради і Кабінету Міністрів України. Звузилося коло повноважень Президента і особливо його адміністрації, на яку покладено аналітичні та прогностичні функції, підготовку документів для Глави держави.

У владних структурах мають працювати дібрані за конкурсом люди за достатнім рівнем професійного досвіду, школи життя, авторитету. Управлінська еліта повинна мати політичну культуру, тобто досконало знати закони суспільно-політичного устрою, професійно застосовувати ці знання у своїй сфері, вміло налагоджувати взаємовідносини з колегами й на цій основі дотримуватися політичної коректності. Періодично слід проводити атестацію всього корпусу державних службовців на відповідність посадам, які вони обіймають.

Одна з наболілих проблем – викорінення корумпованості в державному апараті. Для боротьби з корупцією недостатньо, хоча й важливо, щоб найвищі посадові особи держави були порядними людьми. Небезпека таїться в їхньому оточенні. Тут непоодинокими є, як свідчить реальність, випадки хабарництва. Концептуальною основою нормативно-правових засобів боротьби з корупцією має бути не документування наслідків цього негативного явища, а створення умов, які унеможливлювали б корупційні прояви. Американський державний діяч Томас Джефферсон стверджував: «Протистояти корупції і тиранії треба до того, як вони заволодіють нами. Краще взагалі не пускати вовка у вівчарню, ніж сподіватися на те, що зумієш

видерти йому зуби й кігті після того, як він туди увійде» [12]. Якщо тенденцію хабарництва не подолати, наслідком може стати становлення такого суспільного устрою, в якому навіть за чітко визначених повноважень різних гілок влади чесність, порядність і професіоналізм перестануть сприйматися як моральні орієнтири соціальної поведінки, а така країна буде виведена з кола цивілізованих держав.

На сучасному етапі для українського народу сильна демократична влада є нагальною потребою. Нагадаємо, Аврам Лінкольн стверджував, що «демократія – це влада народу, влада, яку здійснює народ, влада в інтересах народу» [13]. Сила демократичної влади (а перспектива лише за такою владою) значною мірою ґрунтується на довірі народу, його активній, зацікавленій участі у здійсненні державної політики. Для здобуття такої довіри поряд з іншими передумовами визначальними є дії самої держави, її владних структур, які мають бути етично мотивовані. Йдеться про якісні зміни самої держави й характеру її відносин із громадянами. Держава не є заміником моралі, вона продовжує, доповнює її. Головним «дефіцитом» української демократії є нехтування законів і непрацююча Конституція. Провідні статті Основного закону порушуються або не виконуються. Судова система залежна від виконавчої влади, політичних інтересів і, як наслідок, корумпована.

Уразливим місцем демократії є і відсутність важелів впливу на владу, адже опозиція, експерти, органи місцевого самоврядування практично відсторонені від процесу розробки й прийняття владних рішень.

Діяльність громадян на підтримку своєї влади є вирішальним соціальним ресурсом демократичної держави. В Україні поки що цього не сталося. Штучно створено унікальну спекулятивну й кримінальну буржуазію, метою якої є не економічне зростання країни, а власне збагачення. За кордон вивозяться сировина та матеріали, там-таки розміщується здобутий унаслідок обкрадання народу капітал. Кримінальна й напівкримінальна буржуазія рветься (і не безуспішно) до влади.

Володимир Гройсман: «Що у нас відбулося. Адже за всі ці роки ми побудували пострадянську корумповану країну. Тобто, є стійка система, яку треба зламати і вибудувати нову. І вона буде чинити

опір і робити все для того, щоб зберегтися. Але вона вже непридатна для життя» [14].

Чинна на сьогодні політична система – це система транспартиїної корупції, в якій різні партії сваряться на публіці, а в середині – зв'язані бізнес-інтересами, які для них є визначальними. При цьому культивується всемогутність грошей. А це – прямий шлях до корупції. Відповідно до європейських вимірювань демократія – це державний механізм, що ефективно діє на користь країни, а не групи політиків, це чітке розмежування повноважень між гілками влади, це професійно працюючий Уряд, який підтримує стабільна більшість у парламенті, і незалежна судова влада, дієва боротьба з корупцією, це консенсус політичного класу і суспільства щодо стратегічно важливих для країни питань [15].

Заміна розбалансованої системи державних інститутів досконалою політичною системою, моделлю чіткого розмежування владних повноважень, забезпечення механізму стримувань і противаг, сучасних форм безпосередньої і представницької демократії, наявність офіційної опозиції – невідкладні завдання, які належить вирішити на сучасному етапі політичному класу, Президентові, Парламенту й Уряду.

Отже, якщо говорити загалом про модель державно-політичного устрою в сучасній Україні, мається на увазі, що парламент ухвалює закони, Президент є Главою держави, Прем'єр-міністр та його Кабінет здійснюють виконавчу владу. Владні структури, насамперед законодавчі органи, формуються за участю політичних партій. У такій державі чітко розподілені функції та повноваження законодавчої, виконавчої та судової влади. Головним у ній є верховенство закону в усіх сферах громадського життя. Йдеться про соціально-правову державу та громадянське суспільство.

Нині в Україні всі зрозуміли, що після розвалу СРСР і здобуття незалежності у нас так і не склався новий порядок, який забезпечував би її успішний розвиток. Країна, яка ще недавно входила до десятки найбільш розвинених держав Європи, після проголошення незалежності опинилася відкинutoю на десятиріччя назад, майже на узбіччя світового прогресу. Це підтверджують і міжнародні незалежні рейтинги [16]. Україна отримала лише 71-ше місце серед 144 країн у рейтингу успішних країн.

Як відомо, Радянський Союз уже в кінці 70-х років ХХ століття зіткнувся з серйозними економічними проблемами, які негативно впливали на стан справ у суспільстві. Труднощі, які виникли, скоріше всього можна було подолати. Але для цього потрібно було, щоб на чолі країни з'явився лідер, який би володів стратегічним баченням виходу країни із кризи, мав для цього відповідні культуру і вольові якості. Розпад СРСР і відмова східноєвропейських держав від соціалістичного устрою не привели до зникнення інших соціалістичних країн. До числа найбільш впливових держав увійшов Китай, де, поряд із збереженням основних соціалістичних цінностей, вдалося об'єднати принципи соціалістичного планування виробництва з ринковою економікою. На сьогодні Китай – одна з потужних країн у світовому масштабі [17].

Політичний клас, правляча еліта, які мають атрибути влади, зосередили в своїх руках реальну владу в головних (політичній, ідеологічній, економічній, зовнішньополітичній) сферах життєдіяльності держави, покликані визначити та запропонувати суспільству магістральні вектори внутрішньої і зовнішньої політики, проект його національного розвитку, адекватний викликам сучасності та геополітичному виміру країни. Йдеться про утвердження власної унікальної цивілізації, в якій ринкова економіка має поєднуватися з державним регулюванням розвитку її провідних галузей.

Наголосимо: становлення політичної системи в сучасній Україні, як показує аналіз, відбувається складно, суперечливо.

Валентин Симоненко: «Аналіз практичної діяльності влади свідчить насамперед про її некомпетентність, безвідповідальність і повну управлінську імпотентність, що поглиблює соціально-економічну кризу, робить її вибухонебезпечною» [18].

Політична криза, яка охопила Україну весною поточного року і призвела до зміни уряду і обрання нового Прем'єр-міністра, це переконливо підтвердила. Остаточний вихід із глибокої політичної та економічної кризи, в якій і досі перебуває країна, можливий лише на шляху поглиблення демократії, активного використання матеріального та інтелектуального потенціалу країни. Для цього народ, як суверен, від якого виходить уся влада в державі, повинен мати організаційні структури для реалізації своєї владної волі. Роль і місце органів місцевого самоврядування мають бути значно підвищені.

Відповіді на виклики, які постали перед сучасною владою, і є необхідними передумовами утвердження України як єдиної суверенної держави.

Нагальною потребою на сучасному етапі, як уже говорилося, є сильна демократична влада. Вона має ґрунтуватися на довірі народу, його активній участі у здійсненні державної політики. Для здобуття такої довіри, поряд із багатьма іншими передумовами, вирішальними є етично вмотивовані дії владних структур, лідерів держави, політичної еліти.

Вихід бачиться в децентралізації державного управління, наданні регіонам достатньої адміністративної і фінансової самостійності з одночасним піднесенням відповідальності за стан справ. Держава зберігає унітарний характер.

Український парламент проголосував у першому читанні законопроект про внесення змін до Конституції України стосовно децентралізації влади [19]. Йдеться про створення сприятливих умов для децентралізації і розвитку місцевого самоврядування з метою наближення влади до людей.

У країні діятиме трирівнева система адміністративно-територіального устрою: область, район і громада, в яку зможуть увійти один або кілька населених пунктів. Органом місцевого самоврядування буде вважатися голова, рада громади та її виконавчий орган.

Жителі громади будуть самі вибирати сільського, селищного або міського голову, який очолюватиме виконавчий орган відповідної ради і депутатів місцевих рад на п'ять років.

Державні адміністрації будуть ліквідовані. На зміну їм прийдуть місцеві державні представництва на чолі з префектами. Їх призначатиме Президент України, але вони будуть підконтрольні і Кабінету Міністрів. Префекти матимуть право припиняти дію актів місцевого самоврядування, якщо ті порушуватимуть Конституцію або закони України, з одночасним зверненням до суду.

Нова Конституція дозволить людям на місцях самим обирати собі ту владу, яку вони хочуть, а не отримувати її з Києва. В областях і районах будуть обрані ради, які створять свої виконкоми і заберуть на себе повноваження управляти територією. Зміни до Конституції передбачають європейські стандарти децентралізації влади, оскільки надають регіонам більше можливостей контролювати своє

майбутнє, дають більше повноважень у бюджетному процесі. Частина загальнонаціональних і місцевих зборів буде залишатися в органах місцевого самоврядування, які будуть самі вирішувати, на що витратити гроші.

За зразок в Україні бореться досвід в Польщі і Франції [20]. Зараз в Україні 24 області, 490 районів 10279 сільських рад. Залишиться 27 регіонів, 150-200 районів та 1500-2000 громад. Головне в децентралізації – право самостійно розпоряджатися фінансами. Польські гміни залишають 90 відсотків зібраних податків, українські сільські ради мають 20 відсотків, а після децентралізації матимуть 50-60 відсотків.

Від французької моделі ми запозичили майже все: від інституту префектів до централізованої моделі управління. У Франції префекта призначає і звільняє президент. В Україні також пропонується підпорядкувати префектів Президенту.

Формування політичної нації, консолідаційної ідеології. Нація – одна зі складних категорій у політичній науці. Останнім часом актуалізується науковий інтерес до дослідження цієї категорії. До істотних ознак нації, як правило, належать спільність території, мови, культура, економічні зв'язки, психологічні особливості, самоідентифікаційні характеристики тощо [21]. Зрештою, політична теорія визначає націю як політичну спільноту, яка об'єднує всіх громадян держави незалежно від їх етнічного, соціального походження, культурно-мовних та інших особливостей. Спільна державна мова, спільні символи, спільна лояльність до держави та її законів, спільні інтереси і надії на майбутнє стають новітніми сутнісними характеристиками нації, створюють її синонімічні доповнення – «політична нація», «нація – держава» [21].

Виходимо з того, що в Україні суб'єктом права на самовизначення проголошена не нація, яка дала назву країні, а народ у цілому, тобто не етнічна спільність, а поліетнічне громадянське суспільство.

Більш високою фазою розвитку нації є нація політична, тобто згуртування у спільних інтересах в одній державі різноетнічних громад на основі рівності громадянських прав і взаємоповаги [22].

До політичної нації належать українці, росіяни, білоруси, євреї, угорці, кримські татари та інші етнонаціональні групи. Підкреслимо

при цьому, що українці як етнічна нація дають назву країні. Українська мова є державною. Становлення української політичної нації можливе лише на загальноцивілізаційних принципах громадянського суспільства, тоді, коли будуть створені економічні, соціальні, духовні умови, які працюють на націю. Лише їй під силу вивести з кризи економіку, науку, освіту, культуру, підняти на рівень державної українську мову, гарантувати вільний розвиток російської мови як мови міжнародного спілкування, мов національних меншин, стимулювати прагнення вивчати іноземні мови, передусім європейських країн.

Останнім часом в українському суспільстві розгорнулася гостра дискусія – про від'єднання частини східних і південних регіонів від західних земель України. Суть дискусії: нехай проросійсько налаштовані області відійдуть і не висять баластом, заважаючи іншій частині країни розвиватися. Процес від'єднання може призвести до розпаду країни.

Небезпека ця посилюється тим, що в умовах російської агресії на Сході України різко погіршилися відносини не тільки між політичними режимами України і Росії, а що більш небезпечно, між громадянами України – українцями і росіянами.

Щоб подолати цей розкол, потрібно рішуче відкинути націоналістичні концепції «української України» і «України для українців», які до останнього часу утверджувалися на державному рівні й, по суті, є спробою формування не національної ідеології, а ідеології «титової нації», що внесло розкол у багатонаціональне українське суспільство, українську політичну націю і поставило під загрозу цілісність України. Владні структури не мають права не враховувати, що останнім часом націонал-екстремістські сили помітно зміцнили свої позиції в західних регіонах і столиці України, ведуть масову пропаганду щодо «героїзації» ОУН – УПА та їх лідерів.

Дії влади з відпору проявам націоналізму практично відсутні.

Отже, без формування політичної нації, подолання факторів, які не сприяють цьому процесу, становлення й утвердження сильної держави принципово неможливе.

Утвердження інноваційно-технологічної моделі сучасної економіки. У процесі трансформації політичної та економічної системи в Україні триває пошук моделі ефективного розвитку економіки.

Як вважають експерти, в своєму економічному розвитку Україна повинна перейти від доктрини «навздогінного розвитку» до стратегії «випереджаючого розвитку», в основі якої інноваційно-технологічна модель змішаної економіки, де державне і приватне так чи інакше переплітаються. У зв'язку з цим економіка України вимагає істотних структурних змін, а це неможливо без формування механізму відновлення цілісної національної, а не корпоративної економіки (за роки незалежності так і не вдалося його сформувати). Тому необхідна концепція економічних реформ, що передбачає перерозподіл приватних накопичень, спрямованих не на подальше збагачення їх власників (ідеться насамперед про олігархів), а на утвердження інноваційних технологій. Йдеться про те, щоб держава насправді стала на інноваційний шлях розвитку, активно втрутилася в сфери створення і впровадження інновацій, реальне проведення модернізації. Як це робили ті самі «кляті більшовики», які прийняли Росію в лаптях, із сохою і перетворили її на космічну державу.

Аналітик «Простобанк консалтинг» І. Нікітченко: «Не варто продавати прибуткові державні підприємства, адже вони підвищують економічну безпеку країни, наприклад, в Україні частка державного сектору в економіці 12 відсотків, а в Китаї понад 60 відсотків» [23]. На такий підхід має бути спрямований план розвитку економіки, що нині розробляється новим урядом, який очолює Володимир Гройсман.

У цьому разі була б забезпечена значно більша ефективність (а головне – в інтересах усієї країни) використання результатів діяльності цих галузей, ніж тоді, коли цим займається і керує наш «ефективний» власник. Держава також ефективно гарантувала б безпеку праці та розвиток соціальної сфери підприємств [24].

Урахування інтересів усіх регіонів, зміцнення економіки, перемога над безробіттям, підвищення соціальних стандартів сприятимуть тому, що на тлі поліпшення добробуту всі суперечності, які роз'єднують громадян країни на Схід і Захід, будуть забуті, або втратять свою гостроту. І надалі мають бути здійснені назрілі соціально-економічні реформи, здатні змінити ситуацію в житті людей, а отже, і об'єднати їх у почутті патріотизму і гордості за те, що вони живуть у цій країні [22].

Стратегія зовнішньополітичної діяльності. Насамперед, стратегія зовнішньої політики повинна бути адекватною міжнародним і внутрішньополітичним реаліям.

На міжнародній арені Україна, зважаючи на її геополітичні характеристики, є помітним суб'єктом у світовій розстановці сил.

За логікою речей, на початку ХХІ століття Україна виступає об'єктом інтересів провідних геополітичних гравців, у першу чергу – Європейського Союзу, Росії, США.

Європейський вибір України, намір стати членом Європейського Союзу був визначений на етапі формування основ зовнішньої політики нашої держави.

Українська політична еліта повинна усвідомити, що Росія й далі буде здійснювати економічний тиск, використовуючи як основний інструмент свої енергетичні ресурси, а Брюссель і Берлін будуть наروضувати політичні вимоги, прагнучи зі сторони визначити для себе конфігурацію української влади.

23 червня п.р. відбувся референдум у Великобританії про вихід країни з Європейського Союзу. За вихід проголосувало 52 відсотки громадян із 46,5 тис. чоловік. Вихід Великобританії із Європейського Союзу послабить євронадії України. Європейський Союз вимушений буде зосереджений на вирішенні внутрішніх питань.

Директор Українського Інституту аналізу та менеджменту політики Руслан Бортнік: «Для України це буде означати, що питання євроінтеграції, яке і так сьогодні дуже далеко від нас, буде відкладене ще далі, якщо взагалі стане можливим. Негативно відіб'ється це і на переговорах щодо Донбасу. ЄС буде концентруватися на внутрішніх проблемах, через що роль Євросоюзу на мінському урегулюванні також може ослабнути» [26].

Китайська газета «Бейцзін ціннік бао»: «До тих пір, поки Україна вважає Америку та Європу своїми союзниками, в країні триватиме кровопролиття. Ані США, ані Європа не збираються ризикувати заради України. Навпаки, вона для них не більше, ніж інструмент для здійснення своїх цілей. Для того, щоб подолати кризу, необхідно все ж спиратися на свої власні сили. Тільки так можна переломити ситуацію в Україні» [27]. Вихід один: Україна зобов'язана стати самостійним геополітичним гравцем, заклавши тим самим основу для власної моделі успішного національного розвитку і зробивши

надзвичайно важливий крок щодо створення системи регіональної безпеки [28]. Для цього слід мати модернізовану економіку і сучасну армію. Саме на це спрямовані кардинальні реформи до 2020 року, презентовані Президентом держави.

1. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. – К. : Парламентське вид-во, 2002. – 327 с.

2. Політика в особах. Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти. – К. : Парламентське вид-во, 2008. – 352 с.

3. Політичний клас в сучасній Україні: специфіка формування, тенденції розвитку. – К. : Парламентське вид-во, 2010. – 336 с.

4. Рудич Ф.М. Много ли власти нужно власти; Украина в контексте трансформации политических систем в странах СНГ, Балтии, Центральной и Восточной Европы. – 2-е дополн. Издание/ Ф.М.Рудич. – К. : Наукова думка, 2010. – 302 с.

5. Політико-ідеологічний процес в українському суспільстві в умовах модернізації: порівняльний аналіз. – К. : ІПіЕНД ім.І.Ф.Кураса, 2013. – 448 с.

6. Див. : Кынев А. В. Эффекты «майдана»: Политическая система Украины после кризиса 2004 г. / А.Кынев // Полис. – 2005. – № 1. – С. 64-65.

7. Цит. за: Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – К., 2004. – С. 87.

8. Цит. : Зеленюк Кристина. Судебная реформа: что изменилось, за и против. / Зеленюк Кристина, Требор Илья. // События недели: итоги и факты. – 2016. – 7 июня.

9. Див. : Захарова А. Порошенко: Год с булавой/ А.Захарова, И.Солод // Сегодня. – 2015. – 22 мая.

10. Галанджий Елена. Много слов, но мало реформ. / Галанджий Елена. // КП в Украине. – 2016. – 26 мая–2 июня.

11. Див. : Захарова А. Рада запретила гимн СССР и коммунизм / А. Захарова // Сегодня. – 2015. – 11 апреля.

12. Джефферсон Т. Заметки о штате Виргиния // Антологія мировой политической мысли. В 5 т. – Т. 1. Зарубежная политическая мысль: истоки и эволюция. – М., 1997. – С. 535.

13. Лінкольн А. Геттісберзька промова / А. Лінкольн // Невичерпність демократії. – К., 1994. – С. 80.

14. Дубовик-Рахова А. Владимир Гройсман. Мы парламентско-президентская республика и это не поддается ревизии/ Дубовик-Рахова // День. – 2015. – 17-18 апреля.

15. Див. : Силина Т. Украина в трех соснах: НАТО – Россия – ЕС / Т. Силина // Зеркало недели. – 2008. – 27 сентября.

16. Береза А. Знай свое место: Украина в рейтингах / А. Береза // Итоги недели. – 2013. – 9 – 15 января.
17. Див. : Редакция «2000». Честный взгляд в наше общее прошлое // 2000. – 2013. – 28 декабря – 3 января.
18. Симоненко В. Замкнутый круг коллективной безответственности / В. Симоненко // 2000. – 2016. – 8 апреля.
19. Див. : Тимофеев Виктор. «5 простых вопросов о децентрализации» / Виктор Тимофеев // Комсомольская правда в Україні. – 2015. – 27 августа – 3 сентября.
20. Див. : Зеленюк К. Раздача власти: опыт Европы. / К.Зеленюк // Сегодня. – 2015. – 15 октября.
21. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-ге вид., доп і перероб. – К. : Генеза, 2004. – С. 396.
22. Політологічний енциклопедичний словник. – Названа праця. – с. 396.
23. Див. : Заруба О. Нація чи інтеграція? Про пошук національної ідеї в контексті євроатлантичної інтеграції / О. Заруба // Украина в европейском контексте. Гражданское общество и средства массовой информации. Пиар-деятельность в СМИ. – Луганск : Национальный пед. ун-т им. Т. Шевченко, 2004. – С. 128.
24. Цит. за: Спасти страну: план для власти // Сегодня. – 12 мая.
25. Ульяновский А. Якорь спасения или соломинка для утопающего? К воссозданию Минпромполитики / А. Ульяновский // 2000. – 2013. – 8 – 14 марта.
26. Монтен де М. Как объединить Украину / Мишель де Монтень // Столичные новости. – 2010. – 16 – 22 января.
27. Цит. за: Туманный референдум: «За» и «Против» выхода // Сегодня. – 2016. – 24 июня.
28. Цит. за : Люзунько С. Порошенко больше других заинтересован в прекращении войны / С. Люзунько // 2000. – 2014. – 5 сентября.
29. Див. : Таракчи Н. Стать самостоятельным политическим игроком – иного не дано / Н. Таракчи // 2000. – 2012. – 23 сентября.